

OBSAH

ÚVOD	9
PŘEHLED HLAVNÍCH POUŽITÝCH SYMBOLŮ A JEDNOTEK	11
1. GRAVIMETRICKÉ METODY	15
1.1 Fyzikální základy gravimetrických metod	15
1.1.1 Základní rovnice	16
1.1.2 Tíhové pole Země	17
1.2 Tíhové anomálie	21
1.2.1 Fayeova anomálie či anomálie z volného vzduchu	21
1.2.2 Bouguerovy anomálie	21
1.2.3 Izostatické anomálie	26
1.2.4 Geologický význam anomálií	28
1.3 Hustoty hornin	30
1.3.1 Základní definice	30
1.3.2 Určování hustot z tíhových měření	30
1.3.3 Stanovení hustotní charakteristiky	32
1.3.4 Přirozené hustoty hornin	32
1.4 Tíhová měření	33
1.4.1 Absolutní tíhová měření	34
1.4.2 Gravimetry	36
1.4.3 Terénní měření a jeho zpracování	42
1.5 Interpretace gravimetrických měření	42
1.5.1 Interpretace pomocí modelů	44
1.5.2 Tělesa nepravidelného tvaru	49
1.5.3 Hustotní rozhraní	52
1.5.4 Určení anomální hmoty	53
1.5.5 Řešení přímé a obrácené úlohy na samočinném počítači	53
1.6 Odvozená tíhová pole	57
1.6.1 Regionální a reziduální anomálie	58
1.6.2 Analytické pokračování anomálií	60
1.6.3 Prvá a druhá derivace tíhového zrychlení	61
1.6.4 Linsserova metoda pro sledování příkře upadajících hustotních rozhraní	64
1.6.5 Některé vlastnosti odvozených polí	65
1.7 Použití gravimetrických metod	66
1.7.1 Použití gravimetrických metod pro účely geodetické	66
1.7.2 Použití gravimetrických metod pro účely geologického průzkumu	66
2. MAGNETOMETRICKÉ METODY	72
2.1 Zemské magnetické pole	74
2.1.1 Elementy zemského magnetického pole	75
2.1.2 Světové magnetické mapy	76
2.1.3 Sférická harmonická analýza	76
2.1.4 Magnetické pole geocentrického koaxiálního dipólu	78
2.1.5 Magnetické pole geocentrického odkloněného dipólu	79
2.1.6 Nedipólové magnetické pole	79
2.1.7 Krátkodobé variace geomagnetického pole	80
2.1.8 Sekulární variace geomagnetického pole	81
2.2 Magnetické vlastnosti hornin	83
2.2.1 Celková magnetizace	83

2.2.2	Magneticky významné horninotvorné minerály	84
2.2.3	Magnetická susceptibilita a indukovaná magnetizace	86
2.2.4	Přirozená remanentní magnetizace	88
2.3	Přímá úloha magnetometrie	90
2.3.1	Magnetická pole Z_a , H_a těles s vertikální magnetizací	91
2.3.2	Magnetická pole Z_a , H_a těles s obecnou magnetizací	93
2.3.3	Stanovení magnetického pole ΔT	96
2.3.4	Magnetická pole ΔT těles s vertikální magnetizací	97
2.3.5	Magnetická pole ΔT těles s obecnou magnetizací	100
2.3.6	Poznámka o jiných metodách řešení přímé úlohy	102
2.4	Zjišťování magnetických vlastností hornin	103
2.4.1	Odběr vzorků	103
2.4.2	Přístroje, měření	103
2.4.3	Zpracování dat souboru horninových vzorků	105
2.4.4	Paleomagnetická a archeomagnetická vyšetřování	108
2.5	Přístroje pro magnetický průzkum	111
2.5.1	Měření a určované veličiny	111
2.5.2	Magnetometry s ferosoudou	112
2.5.3	Protonový magnetometr	114
2.5.4	Rubidiový magnetometr	116
2.6	Metodika terénního měření a zpracování naměřených hodnot	119
2.6.1	Aeromagnetická měření	119
2.6.2	Pozemní magnetická měření	121
2.7	Interpretace magnetických anomálií	126
2.7.1	Metody založené na přímé analýze naměřených dat	127
2.7.2	Metody založené na analýze odvozených dat	134
2.7.3	Použití samočinných počítačů v magnetometrii	141
2.8	Příklady použití magnetometrických metod	141

3. RADIOMETRICKÉ METODY A METODY JADERNÉ GEOFYZIKY . . . 148

3.1	Radionuklidové metody v geologii	148
3.2	Fyzikální základy radionuklidových metod	150
3.2.1	Stavba hmoty a radioaktivita	150
3.2.2	Jaderné záření	154
3.2.3	Jednotky radioaktivity	158
3.3	Měření jaderného záření	158
3.3.1	Detektory	158
3.3.2	Radiometrické přístroje	161
3.3.3	Charakter pole jaderného záření, chyby a citlivost měření	163
3.4	Radiometrické metody průzkumu	167
3.4.1	Radioaktivita zemské kůry	167
3.4.2	Radioaktivita hornin ČSSR	170
3.4.3	Volba metod průzkumu	173
3.4.4	Fyzikální základy metod gama	173
3.4.5	Letecký průzkum gama	185
3.4.6	Automobilový průzkum gama	190
3.4.7	Pěší průzkum gama	195
3.4.8	Hloubkový průzkum gama	199
3.4.9	Interpretace výsledků průzkumu gama	200
3.4.10	Radiometrické vzorkování	204
3.4.11	Emanometrie	205
3.4.12	Použití radiometrických metod při těžbě radioaktivních surovin	210
3.4.13	Použití radiometrických metod při průzkumu neradioaktivních surovin	210
3.5	Metody jaderné geofyziky	212
3.5.1	Metoda gama—gama	212
3.5.2	Rentgenfluorescenční metoda	213
3.5.3	Metoda jaderné gama rezonance	218
3.5.4	Gama—neutron metoda	219
3.5.5	Neutron—neutron metoda	220
3.5.6	Neutronová aktivační analýza	222
3.6	Laboratorní metody	223
3.6.1	Metody měření přirozené radioaktivity	224
3.6.2	Metody jaderné fyziky	227

4.	GEOTERMICKÉ METODY	232
4.1	Způsob přenosu tepla, tepelné vlastnosti hornin	233
4.1.1	Přenos tepla způsobený tepelnou vodivostí hornin	233
4.1.2	Přenos tepla konvekci	236
4.2	Teplotní pole Země	237
4.2.1	Pravděpodobný průběh teploty se vzrůstající hloubkou	238
4.2.2	Mapy hustot tepelného toku	239
4.3	Teplotní pole hornin při zemském povrchu	241
4.3.1	Přístroje pro povrchová geotermická měření, metodika terénních prací	242
4.3.2	Použití povrchových teplotních měření	243
4.3.3	Letecká teplotní měření	243
5.	GEOELEKTRICKÉ METODY	247
5.1	Úvod	247
5.1.1	Základní rozdělení geoelektrických metod	247
5.1.2	Elektrické vlastnosti hornin	248
5.2	Fyzikální základy stejnosměrných metod	252
5.2.1	Potenciál elektrického pole	253
5.2.2	Princip stejnosměrných metod	260
5.3	Stejnosečné odporové metody	262
5.3.1	Odporové profilování	262
5.3.2	Vertikální elektrické sondování	284
5.4	Potenciálové metody	293
5.5	Elektrochemické metody	300
5.5.1	Metoda spontánní polarizace	300
5.5.2	Metoda vyzvané polarizace	308
5.6	Fyzikální princip elektromagnetických metod	317
5.6.1	Základní pojmy harmonického a přechodového elektromagnetického pole	318
5.6.2	Zdroje a struktura elektromagnetického pole v geofyzikálním průzkumu	320
5.6.3	Fyzikální model elektromagnetického průzkumu	323
5.6.4	Elipsa polarizace	326
5.6.5	Klasifikace elektromagnetických metod	327
5.7	Elektromagnetické profilování	328
5.7.1	Pojem anomálie v elektromagnetické prospekci	329
5.7.2	Metody smyčky a kabelu	329
5.7.3	Dipólové elektromagnetické profilování (DEMP)	333
5.7.4	Pasivní elektromagnetické metody	338
5.7.5	Metoda přechodových jevů	342
5.7.6	Aeroelektromagnetické metody (AEM)	346
5.7.7	Podzemní elektromagnetické metody	348
5.8	Elektromagnetické sondování	351
5.8.1	Frekvenční sondování	352
5.8.2	Magnetotelurické metody	353
5.9	Použití geoelektrických metod	364
6.	SEISMICKÉ METODY	365
6.1	Teoretické základy seismických metod	365
6.1.1	Základy teorie elastických vln	365
6.1.2	Šíření seismických vln v homogenním prostředí	368
6.1.3	Šíření seismických vln v reálných prostředích	372
6.1.4	Geologické základy seismického průzkumu	375
6.1.5	Teorie hodochron seismických vln	380
6.2	Seismické aparatury	391
6.2.1	Seismický kanál	392
6.2.2	Hlavní části seismických aparatur a principy jejich funkce	395
6.2.3	Přehled typů seismických aparatur	403
6.3	Metody seismického průzkumu	405
6.3.1	Způsoby buzení a příjmu seismických vln	405
6.3.2	Systémy měření v metodě odražených vln	409
6.3.3	Systémy měření v metodě lomených vln	412
6.3.4	Metody vrtné a důlní seismiky	414

6.3.5	Hlubinné seismické sondování	415
6.3.6	Seismoelektrická metoda	415
6.3.7	Seismické terénní práce	415
6.4	Zpracování seismických materiálů	417
6.4.1	Zpracování seismických záznamů	417
6.4.2	Určování seismických rychlostí	422
6.4.3	Konstrukce seismických rozhraní „klasičtými“ metodami	426
6.4.4	Zpracování seismických materiálů ve vyhodnocovacích střediscích	431
6.4.5	Další zpracování seismických materiálů	443
6.5	Použití seismických metod	445
7.	GEOFYZIKÁLNÍ MĚŘENÍ VE VRTECH	447
7.1	Vliv vrtu na měřené veličiny	448
7.2	Karotážní soupravy	449
7.3	Elektrické karotážní metody	451
7.3.1	Metoda vlastních potenciálů SP	451
7.3.2	Metoda elektrodoových potenciálů EP	455
7.3.3	Proudová karotáž KK	456
7.3.4	Odporová karotáž	457
7.3.5	Karotáž metodou vyzvaných potenciálů VP	472
7.3.6	Indukční karotáž IL	475
7.3.7	Dielektrická karotáž DK	480
7.4	Metody jaderné karotáže	481
7.4.1	Gama karotáž GK	484
7.4.2	Spektrální gama karotáž SGK	485
7.4.3	Gama—gama karotáž G GK	487
7.4.4	Rentgenfluoresenční karotáž R FK	488
7.4.5	Gama—neutron karotáž G NK	489
7.4.6	Neutron—neutron karotáž N NK	490
7.4.7	Neutron—gama karotáž N GK	491
7.4.8	Impulsní neutronová karotáž I NK	492
7.4.9	Aktivační karotáž N AA	493
7.5	Ostatní karotážní metody	495
7.5.1	Magnetická karotáž M K	495
7.5.2	Akustická (ultrazvuková) karotáž A K	497
7.5.3	Jaderně magnetická karotáž J M K	502
7.6	Metody zjišťující geometrické parametry	503
7.6.1	Kavernometrie K M	504
7.6.2	Inklinometrie I M	506
7.6.3	Stratimetrie S M	509
7.7	Měření fyzikálních vlastností kapalin ve vrtu	511
7.7.1	Termometrie T M	512
7.7.2	Rezistivimetrie R M	519
7.7.3	Fotometrie F M	522
7.7.4	Radiometrie s použitím otevřených radioaktivních zářičů O R Z	524
7.7.5	Vrtné průtokoměry	528
7.7.6	Měření hustoty kapaliny	532
7.7.7	Měření podílu ropa—voda	534
7.8	Racionální komplex karotážních metod	534
8.	KOMPLEXNÍ POUŽITÍ GEOFYZIKÁLNÍCH METOD	543
8.1	Zásady komplexního geofyzikálního výzkumu	543
8.2	Geofyzikální výzkum zemské kůry	545
8.3	Použití geofyzikálních metod při průzkumu na ropa, zemní plyn a uhlí	553
8.4	Použití geofyzikálních metod při vyhledávání rudních a nerudních ložisek	560
8.5	Použití geofyzikálních metod při hydrogeologickém a inženýrsko-geologickém průzkumu	573
8.5.1	Použití geofyziky v hydrogeologii	573
8.5.2	Použití geofyziky v inženýrské geologii	577
	LITERATURA	582
	REJSTRÍK	587